

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ชลบุรีเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกของประเทศที่ได้รับการพัฒนาจากโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก (Eastern Sea Board) ซึ่งรัฐมีนโยบายขยายและกระจายความเจริญสู่ภูมิภาค โดยกำหนดให้เป็นพื้นที่เป้าหมายในการกระจายกิจกรรมทางเศรษฐกิจและลดจำนวนประชากรในกรุงเทพมหานคร ตลอดจนเป็นแหล่งรองรับการโยกย้ายประชากรจากภูมิภาคต่างๆ มายังพื้นที่นี้อย่างเป็นระบบภายใต้ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ เพื่อการแข่งขันทางเศรษฐกิจกับนานาชาติ และเพื่อเป็นแหล่งการจ้างงานที่สำคัญในอนาคต การพัฒนาพื้นที่นี้จะเป็นการขยายฐานการผลิต และเป็นแหล่งสร้างงานใหม่ที่สามารถรองรับแรงงานจำนวนมาก นอกจากนี้ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 - 6 ยังได้กำหนดให้พื้นที่นี้เป็นเมืองหลักในการพัฒนาทางด้านอุตสาหกรรมของภาคตะวันออก ทำให้มีการลงทุนทางด้านอุตสาหกรรมคิดเป็นมูลค่าสูงเมื่อเทียบกับพื้นที่อื่นของประเทศ และมีการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาใช้ในการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมประเภทต่างๆ ซึ่งโรงงานอุตสาหกรรมเหล่านี้ตั้งอยู่ในนิคมอุตสาหกรรมเป็นส่วนใหญ่ ได้แก่ นิคมอุตสาหกรรมแหลมฉบัง นิคมอุตสาหกรรมชลบุรี (บ่อวิน) ซึ่งรู้จักทั่วไป โดยรวมแล้ว โรงงานอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ล้วนตั้งอยู่ในเขตชุมชนเมืองที่มีการจ้างงานในภาคอุตสาหกรรมมากตามจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมดังกล่าว จึงอาจถือได้ว่าชุมชนเมือง จ. ชลบุรี มีบทบาทในการเป็นแหล่งงานที่สำคัญในการรองรับแรงงานภาคอุตสาหกรรมที่สำคัญ นอกจากนี้จากระบบการคมนาคมขนส่งทางทะเลที่สำคัญและทันสมัย คือ ท่าเรือน้ำลึกแหลมฉบังและท่าเรือสัตหีบ รวมทั้งโครงข่ายการคมนาคมทางบกที่สมบูรณ์ทำให้ชุมชนเมือง จ. ชลบุรี เชื่อมต่อเข้ากับพื้นที่ใกล้เคียงได้โดยรอบทั้งทางรถยนต์และรถไฟ จึงสามารถใช้เส้นทางเหล่านี้ลำเลียงและขนส่งสินค้าอุตสาหกรรม รวมทั้งเดินทางได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว เมื่อสภาพของพื้นที่ผนวกกับนโยบายและแผนสนับสนุนจากภาครัฐทำให้อุตสาหกรรมในพื้นที่มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว แหล่งงานภาคอุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นทำให้เกิดการเติบโตและแผ่ขยายของแหล่งพาณิชยกรรมและการบริการตามมามากขึ้นในลักษณะที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันเพื่อรองรับการขยายตัวของชุมชนเมืองจากการเข้ามาอยู่เพิ่มมากขึ้นของแรงงานภาคอุตสาหกรรมเป็นสำคัญ ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลให้เกิดการพัฒนาตั้งแต่ระดับชุมชนเมือง จังหวัด และภาค ตามลำดับ

ในการศึกษานี้ได้อาศัยโครงการจัดทำแผนปฏิบัติการตามแผนงานเร่งรัดกระจายกิจกรรมทางเศรษฐกิจไปสู่ภูมิภาค โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก รวมทั้งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โครงการและแผนการพัฒนาระดับภาคและจังหวัด ตลอดจนแผนงานและโครงการอื่น ๆ ของรัฐและเอกชน สถิติต่าง ๆ และข้อมูลทฤษฎีอื่น ๆ มาประมวลและทำการวิเคราะห์ เพื่อช่วยอธิบายบทบาทและศักยภาพของพื้นที่ศึกษาในการรองรับแรงงาน นอกจากนี้ยังได้ใช้ทฤษฎีขั้วความเจริญ (Growth Poles Theory) ทฤษฎีแหล่งกลาง (Central Place Theory) ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับแหล่งที่ตั้งอุตสาหกรรม (Industrial Location Concept / Theory) แนวความคิดและนโยบายในการกระจายความเจริญสู่ภูมิภาค (Decentralization Concept / Policy) การพัฒนาอุตสาหกรรม ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเติบโตหรือการพัฒนาของชุมชนเมือง รวมทั้งอื่นๆ มาประกอบการศึกษาในครั้งนี้ด้วย

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1) ศึกษาสภาพการของโรงงานอุตสาหกรรมและแรงงานภาคอุตสาหกรรมในอดีตถึงปัจจุบันของพื้นที่ศึกษา
- 2) ศึกษาสภาพและข้อจำกัดด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และอื่นๆ ของพื้นที่ชุมชนเมือง จ. ชลบุรีในการรองรับแรงงานภาคอุตสาหกรรม
- 3) เสนอแนะแนวทางการพัฒนาชุมชนเมือง จ. ชลบุรี เพื่อรองรับแรงงานภาคอุตสาหกรรม

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตการศึกษาเรื่องบทบาทในการรองรับแรงงานภาคอุตสาหกรรมของชุมชนเมือง จ. ชลบุรี สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วนที่สำคัญ คือ

1) ขอบเขตการศึกษาเชิงพื้นที่

ศึกษาทุกชุมชนเมืองในจังหวัดชลบุรี ซึ่งปัจจุบันมีชุมชนเมืองทั้งหมดจำนวน 27 ชุมชน (สำนักงานสถิติจังหวัดชลบุรี, 2545) และมีพื้นที่ประมาณ 903.30 ตารางกิโลเมตร (สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2539)

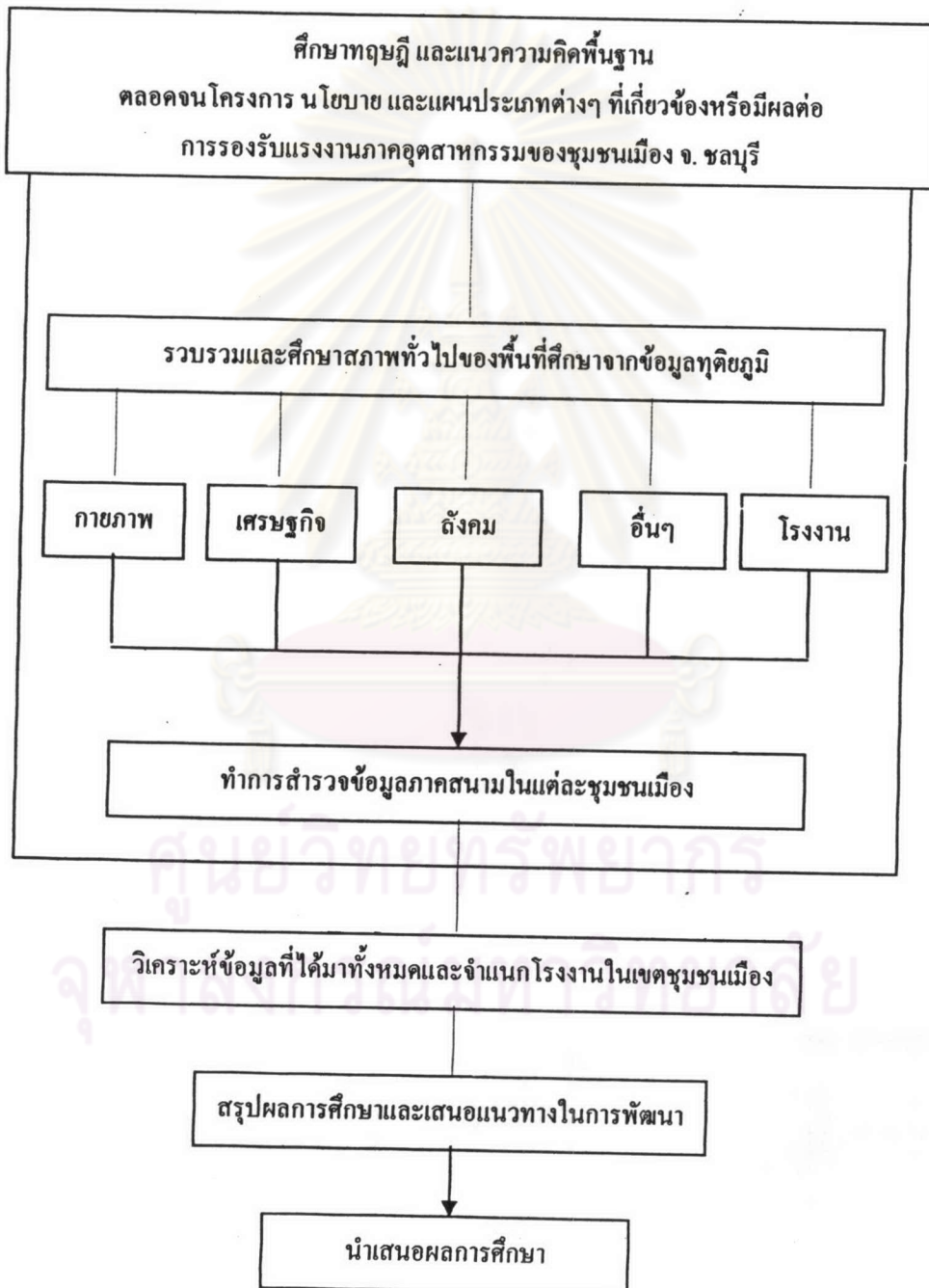
2) ขอบเขตการศึกษาเชิงเนื้อหา เน้นการศึกษาในประเด็นต่างๆ ดังนี้

- ประชากรและการย้ายถิ่นของแรงงานมายัง จ. ชลบุรี และชุมชนเมือง จ. ชลบุรี ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
- โรงงานอุตสาหกรรมและแรงงานภาคอุตสาหกรรมในจังหวัดชลบุรี ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
- ปัจจัยภายในและภายนอก รวมทั้งองค์ประกอบต่างๆ ทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ที่ส่งเสริมให้ชุมชนเมือง จ. ชลบุรี มีบทบาทหรือ ไม่มีบทบาทในการรองรับแรงงานภาคอุตสาหกรรม
- ชุมชนเมือง จ. ชลบุรี ที่มีบทบาทในการรองรับแรงงานภาคอุตสาหกรรม

1.4 วิธีดำเนินการวิจัย

- 1) ศึกษาทฤษฎี และแนวความคิดในเรื่องเกี่ยวกับแหล่งที่ตั้งอุตสาหกรรม ทฤษฎีขั้วการพัฒนา ทฤษฎีแหล่งกลาง แนวความคิดในการกระจายความเจริญสู่ภูมิภาค แนวความคิดในการพัฒนาเศรษฐกิจของภาค ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเติบโตหรือการพัฒนาของเมืองและภาค และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง
- 2) ศึกษาโครงการ นโยบาย และแผนประเภทต่างๆ ในระดับภาคและประเทศ ที่เกี่ยวข้องหรือมีผลกระทบต่อการรองรับแรงงานภาคอุตสาหกรรมของพื้นที่ศึกษา
- 3) รวบรวมและศึกษาสภาพทั่วไปทั้งทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และอื่นๆ จากข้อมูลทุติยภูมิ
- 4) ศึกษาและสำรวจพื้นที่ศึกษาในด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม อื่นๆ รวมทั้งจำแนกโรงงานอุตสาหกรรมในเขตชุมชนเมือง ออกมาจากโรงงานทั้งหมด

- 5) นำผลจากการศึกษาทั้งหมดจากข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิมาประมวลวิเคราะห์หาปัจจัยหรือองค์ประกอบที่ทำให้ชุมชนเมืองมีบทบาทในการรองรับแรงงานภาคอุตสาหกรรม
- 6) สรุปผลการศึกษารวมชุมชนเมืองที่มีบทบาทในการรองรับแรงงานภาคอุตสาหกรรม
- 7) เสนอแนวทางการพัฒนาชุมชนเมือง จ. ชลบุรี ในการรองรับแรงงานภาคอุตสาหกรรม
- 8) นำเสนอผลการศึกษา

แผนภาพที่ 1.1 : ขั้นตอนการศึกษา

1.5 ข้อจำกัดของการศึกษา

- 1) ข้อมูลทุติยภูมิในระดับชุมชนเมือง (เทศบาล) มีการจัดเก็บในรูปแบบที่มีความละเอียดแตกต่างกันในแต่ละเทศบาล และเป็นข้อมูลที่ไม่ค่อยมีการจัดเก็บเชิงสถิติไว้ ทำให้ต้องอาศัยการสำรวจค่อนข้างมาก
- 2) ข้อมูลทางด้านแรงงานที่สำคัญบางประเด็นไม่สามารถนำมาใช้วิเคราะห์ได้ เนื่องจากหน่วยงานต้นสังกัดของแหล่งข้อมูลไม่สามารถเปิดเผยข้อมูลนั้นให้ได้

1.6 คำจำกัดความที่ใช้ในการศึกษา

ชุมชนเมือง จ. ชลบุรี ในที่นี้หมายถึง เทศบาลเมืองและเทศบาลตำบลที่อยู่ในจังหวัดชลบุรี และเมืองพัทยาเท่านั้น

แรงงานภาคอุตสาหกรรม ในที่นี้หมายถึง แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมทั้ง 107 ประเภทตามบัญชีประเภทโรงงานอุตสาหกรรมท้ายกฎกระทรวง (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2545) พระราชบัญญัติโรงงานอุตสาหกรรม พ.ศ. 2535 กรมโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งผู้ศึกษาได้ปรับประเภทเหลือเพียง 20 ประเภทโดยอาศัยเทียบเคียงมาตรฐาน TSIC

โรงงานอุตสาหกรรม ในที่นี้หมายถึง โรงงานอุตสาหกรรมทั้ง 107 ประเภทตามบัญชีประเภทโรงงานอุตสาหกรรมท้ายกฎกระทรวง (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2545) พระราชบัญญัติโรงงานอุตสาหกรรม พ.ศ. 2535 กรมโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งผู้ศึกษาได้ปรับประเภทเหลือเพียง 20 ประเภทโดยอาศัยเทียบเคียงมาตรฐาน TSIC

สภาพการทางด้านอุตสาหกรรม ในที่นี้หมายถึง ลักษณะทางอุตสาหกรรมทั้งโรงงานและแรงงาน

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) ทราบลักษณะและวิวัฒนาการของโรงงานอุตสาหกรรมและแรงงานภาคอุตสาหกรรมในชุมชนเมือง จ. ชลบุรี
- 2) ทราบศักยภาพและข้อจำกัดของชุมชนเมือง จ. ชลบุรี ในการพัฒนาเพื่อรองรับแรงงานภาคอุตสาหกรรม
- 3) ได้ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของชุมชนเมือง จ. ชลบุรี ในการรองรับแรงงานภาคอุตสาหกรรมกับบทบาทด้านอื่นๆ
- 4) ได้แนวทางการพัฒนาชุมชนเมือง จ. ชลบุรี ในการรองรับแรงงานภาคอุตสาหกรรม
- 5) ผลการศึกษานี้สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการศึกษาชุมชนเมืองหรือพื้นที่อื่นๆ ที่มีลักษณะคล้ายกันต่อไปได้